

Nemzeti Társalkodó

Martius 1ső napján 1834.

Bírálói Észrevételek.

(ez évi folytatás. 129 — 144)

(Történetolvasók. — Szamosközi István és históriája. — Báthori András cardinalis és erdélyi fejedelem. — Jus ligatum. — Bethlen Farkas és históriája. — Történetíró' fő kötelessége).

Neugeboren Károly úr Transsilvania' első füzetében (1 — 66) University Library Cluj

„*Andreas Báthori*

Kardinal

und

Fürst von Siebenbürgen“

czím alatt, Báthori András a' cardinalist és erdélyi fejedelmet esmérteti, mint előre jelenti, régi históriai kútfők 's különösen Szamosközi István egykoru történetíró' kinyomtatva nem lévő históriája után.

Ki cardinalis és fejedelem' Báthori András' életének ismertetésében megemlíti annak csillogóbb őseit; meg nevezetesen Báthori István erdélyi vajdát, híres Kenyérmezőnk' — vagy inkább híres — vérmezőnk' hőset, és Opost — ama' Báthort — is:

annak bizonyára használnia kell régibb történeti kútfőket is Szamosközi' historiájánál; mert ebben XVI és XVII-dik századbéli történetek íratlak-meg, az a' Báthori István pedig, ki Kenyérmezején Szászváras mellett — Neugeboren úr' állítása szerint — 60,000 ezer Törököt ejtetett-el, 's ezen diadalmával századának főbb hősei közé vivta fel magát, XVIIk században élt; 's Opos, ki egy hárczban kardcsapásait olyan sűrűn szórta, hogy miatta végre kardja' maroklatjára meredt, tapadt keze, ki Salamon magyar király' hadából egyes egyedül lőn bátor párviadalra kiszállni Geyza herczeg' bajnok Péterével, 's a' rogyogó pánczéljával és aranyas sisakjával magának bajtársat kereső Pétert olly sebesen dőfé-le paripájáról, mintha menykő sujtotta volna le róla, kora' legbátrabb vitézei' sorában XI-dik században fénylett.

De a' régi 's hiteles szavak nem egy értelműek, 's azért mert valamelly história régi, nem hiteles kútfő is egyszersmind — legalább egészen; ezen megjegyzés' igazsága eldönthetetlen alapu. Neugeboren úrnak tehát vagy említenie sem kell vala, hogy munkáját „régí kútfők után“ — „nach alten Quellen“ — dolgozta, vagy ha említette, ezen említéskor, vagy legalább a' munka' folytában meg is kell vala neveznie: mellyek azok a' régi kútfők. Két osztályuak ugyan is főbblig Recensens' tapasztalása szerint a' történetolvasók.

Az egyik osztálybeliek — 's ezek a' szá-

mésabbak — azt gondolják : mind igaz, mit a' történetíróknak czímzett emberek írtak és ír-
nak, azért minden kételkedés nélkül hiszik
azoknak állításaikat, semmit sem ügyelvén
arra, milly históriai kútfőkből merítettek az
állítások, 's illy olvasókra nézve szükségtel-
len említeni az íróknak, micsoda kútfők után
dolgozta munkáját.

A' másik — de kevés számu — osztályhe-
liek ellenben tudván azt, miképen sok úgy
nevezett történetírók, vagy nem tanulják
a' történetírás' theoriáját, mellynek szerénte
históriának szánt lapokra csak igazat szabad
írni, vagy ha tanulták is, írások' folytában
felejtik, megvetik, 's e'képen nem pirulnak
egész világ előtt igazságok helyett önmagok
vagy mások által koholt gyanitgatásokat, vé-
leményeket és hazugságokat hirdetni: minek-
előtte valamelly históriának, vagy históriai
értekezésnek olvasásához kezdenének, gondo-
son megvizsgálják, hitelesek-e azoknak kút-
főjük vagy nem, 's históriával és históriai ér-
tekezéssel csak akkor lesznek megelégedve,
midőn — egyebet itt elhalgatván — azoknak
kútfőjüket hiteleseknek látják, 's már az il-
lyen olvasókra nézve koránt sem elég mun-
ka elébe csak ennyit függeszteni: „régikút-
fők után“ dolgoztatott; mert előttök a' dol-
gozatot nem „régik“ hanem „hiteles kútfők“
hitelesítik; de miként vizsgálhatják-meg és
láthatják által: hitelesek-e a' dolgozat' kút-
főji vagy nem, ha a' dolgozat' írója — ő tud-

ja mi okból — nem nevezi-meg, bár egyszer vagy egy helyen, kútfőjit?

Mi Szamosközi István' históriáját illeti; az helyesen választatott kútfőül a' cardinalis fejedelem' életírásában:

Szamosközi vagy Szamosi, kinek ezen név azért jutott, mert atyja Szathmárvármegyének Szamosköz nevü helységéből származott Erdélybe Fejérvárra; e' városban XVI-dik században született; tanulásával már ifúsága' korában szép reményt támasztott maga felől, ezért Bocskai István javasolta neki, hogy bővebb tanulás végett utazzék külső országokba; útazására költséget maga is adott, 's Bátori Sigmund fejedelemtől is eszközlött.

Szamosközi helvetziai hitvallásuak' számba tartozott; útazása' 's tanulása' főbb helyévé mégis a' catholicus Olaszországot választotta, mellynek universitásaiba, kivált a' páduaiba Erdélyből a' római catholicusoktól különböző vallásuak is befogadtattak, az Olaszokat fejedelmi udvarában különösen kedvelte 's pártfogolta Bátori Sigmund' tekintetéért. Páduában laktában „*Analecta lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia antiquitatum*“ cím alatt 1593ban 8-ad részben egy könyvet adakí Szamosközink; de abban Zamosiusnak írta magát, korának névlatinósító vagy görögösítő szellemét követvén; honnan az következett hogy „Zamosius“ és „Szamosközi“ két egymástól különböző írónak

tartatott sokak, 's még Bod Péter által is 116).

Visszatérvén Erdélybe, itt az újabb megújabb politikai zavarok miatt bátorságosabb helyekre vonulva élt darabig Bocskai' pártfogásából. Pártfogója 1605-ben fejedelem lett, 's általa ő fejedelmi történetíróvá (principalis historiographussá) tétetett. Majd Fejérváratt a' káptalan' levél-tára mellé levélkikeresőnek (Litterarum requisitor-nak) neveztetett-ki, 's végre 1607ben Rákóczi Sigmond fejedelem által levélkeresői 's történetírói jeles érdemeiért Fejérváratt egy nemes lakkal (nobilitaris curia-val) is megajándékozottatott.

Fejedelmi történetírói tisztének ő is igyekezett megfelelni, 's „*Stephani Szamosközi Rerum hungaricarum Pentades VII.*“ czím alatt latin nyelven megírta az 1526-tól fogva 1608-ig folyt erdélymagyarországi történeteket 117).

116) Magyar Athenas, avagy az Erdélyben és Magyarországhban élt tudós embereknek; nevezetesebben a' kik valami világ eleibe bocsátott írások által esmeretesekké lettek, 's jó emlékezeteket fenhagyták Históriajok, mellyet sok esztendőök alatt, nem kevés szorgalmatossággal egybeszedegtetett, és az mostan élőknek, 's ezután következendőknek tanúságokra, 's jóra való felserkentésekre közönségessé tett f. cs Bod Péter. A' m. ígeni ekklesiában a' Kristus' szolgája. 1766 8 rétt 281. 282 lap.

117) L. Wolffgangi de Bethlen historia de rebus transsilvanicis. Tomus quintus. Nunc primum e manuscripto editus. Hunc recognovit, supplevit, praefatione ac indice instruxit Josephus Benkő. Cibinii

Ezen históriának maga haláláig terjedő részét megolvasta, 's nagyra becsülte Bocskai István; innen mielőtt 1606-dik esztendő' decemberének 29-dik napján Kassán megholt volna, azon hónap' 16-ikán íratott testamentumában rendelé: „*Az históriákért, mellyeket mind magunk és előttünk való fejedelmek idejében 's dolgairól írt Szamosközi István uram, deputaltunk az kolozsvári Conventről 7000 forintot. Mellyeknek kinyomtatására hogy szorgalmatos gondjok legyen lelkekre kötöttük a' testamentomosoknak, és az Istennek széki eleibe idézzük őket érette, hogy ha abban hiven és szorgalmatosan el nem járnak*“ 118).

Testamentomosok, az az, a' testamentomban megíratott rendeléseknek végrehajtói; kiknek Szamosközi' históriája' kinyomtatását lelkeikre kötötte Bocskai, saját udvari papja Alvinczi Péter; Eörvendi Pál tanácsos és kincstárnok és Pécsi Simon belső titoknok voltak; de ez urak, úgy látszik, nem jártak illő hűséggel és szorgalommal el a' rájuk bizott dologban, mert a' história ki-

---

1789 8. rétet. Aⁿ praefatio 10 — 17 lap. — és Appendiculae. Tomo VI-to historiarum Wolffgangi de Bethlen adjunctae. Opera Josephi Benkő 540 — 543 l.

118) Testamentaria dispositio serenissimi principis Stephani Bocskay, Hungariae Transilvaniaeque principis, facta et celebrata anno 1606. L. Monumenta hungarica, azaz, Magyar emlékezetes írások. Öszvedte 's kiadta Rummy Károly György. Második kötet. Pesten 1816. 8. rétet. 329. 330. l.

nyomatlan hagyatott, 's nagyobb részben, vagy elveszvéen vagy eltévedvén, a' később kor' tudósainak esmeretökre csak töredékben jutott. Ezt állították és hirdették legalább mind Benkő József 119), mind Eder Károly József 120). Azonban Neugeboren úr Transsilvania' első füzetében nem azt mondja, hogy Szamosközi' históriájának „töredékei“ hanem tisztán azt, hogy Szamosközinek „históriája“ után vagy szerént dolgozta a' cardinalis fejedelemtől munkáját. Rá akadott tehát Szamosközinek nagyobb részben rég elveszettnek

---

119) Benkő 1788-ban Szamosközi' históriájáról ezen sorokat írja sajtó alá: „Opus undique praeciosissimum non modo non exscriptum est typis chalcographicis; verum etiam multa sui parte perisse merito antumamus et dolemus ex eo, quod eruditis hujus seculi patriotis frustra quaesitum sit. Ingens, Medius fidius damnum! Nam aliquot centenas phylaras interiisse, certum est ex illis particulis, quae ad nos pervenerunt. Scilicet, ego saltem nec possideo, nec vidi plures libros, quam Pentadis quintae librum IV-tum -- Item, ejusdem Pentadis librum V-tum -- Nec non Pentadis sextae librum I-mum. Wolffgangi de Bethlen historia de rebus transsilvanicis. Tom. quint. Cibirii 8 r. Ad lect. praef. 14 15. l. — Eder pedig későbbben, ugyan azon históriáról, ezen megjegyzést hoesátá világ elébe: „Fuit historia rerum ungaricarum et transsilvanarum a clade Ungarorum ad Mohács ad aetatem usque Sigismundi Rákóczi; fuit, inquam, nam nunc fragmenta dumtaxat supersunt.“ Christiani Schesaei, Saxonis transsilyani Ruinae pannonicae libri quatuor, statum reipublicae et religionis in Ungaria et Transsilvania temporibus Joannis Sigismundi Zápolya complexi. Cibirii. MDCCXCVII 4 r. 282 l.

tartatott históriájára, mellyre reá találni nem vala szerencsés sem Benkő sem Éder, hánknak egykoron ime' két legnagyobb történetbuvára? Hogy rá akadt volna, Neugeboren úr nem mondja, 's helyesen cselekedte-e már ezt?

Helyesen, hogy Szamosközi' históriai munkáját választotta egyik kútfőül; mert Szamosközi egy időszakban élt Báthori Andrással, fejedelmi történetíró, 's a' fejérvári káptalan' levéltára mellett requisitor volt; ezeknél fogva hallhatta, megkaphatta, 's használhatta mind azon adatokat, mellyek a' cardinalisfejedelem' életének esmertetésére tartoznak. De hogy Szamosközi' históriájának, mint nem csak egyik, hanem kiváltképen való kútfőjének, egészségéről vagy töredékségéről, ép-ségéről vagy csonkaságáról egyetlen egy szót sem szóllott, noha annak nagyobb részét elveszettnek hirdették mind Benkő mind Éder, ezt valóban nem cselekedte helyesen.

Vagy Szamosközi' históriája' töredékei után dolgozott Neugeboren úr, vagy valóság-gal magából az egész históriából.

Ha e' históriának csupán töredékei után, azt nem kellett volna eltitkolni, hanem őszintén, nyílt szívvvel megvallani, 's a' munka elébe ezt írni: Szamosközi históriája' töredékei, vagy históriai töredékei után. Ha az egész históriából; több vagy kevesebb szavakkal jelentenie kellett volna Transsilvania' olvasójinak, hogy Benkő meg Éder elveszettnek hirdették volt ugyan e' különös kútfőül

választott história' nagyobb részét; de Benkő meg Eder családokoztak, 's nem valót hirdettek; mert e' históriából semmi sem vészett-el, hanem épségben fennmaradt az egész, 's az író olyan szerencsés, hogy a' cardinalisfejedelemtől munkáját az egészből dolgozhatta. 'S ezen jelentést a' história' barátai hála köszönettel fogadták volna, mert általa Szamosközi' históriájának állapotja tisztába lesz vala helyeztetve, most pedig azon jelentésnek elmulasztása miatt eloszlathatatlan homályba van döntve. Mellyik olvasó képes ugyan is bizonyossággal meghatározni: egészen van-é meg Szamosközi' históriája, vagy csak töredékben? midőn Neugeboren úr munkája elébe ezt írja: „Régi kútfők, és különösen Szamosközi István egykoru történetíró' kinyomtatva nem lévő históriája után dolgoztatott.“

Eder pedig éppen ezen históriáról fájdalmason ezt kiáltja: „V o l t h i s t ó r i a - - - - v o l t, mondom, mert most csak töredékek vannak fenn belőle!“

'S Benkő ezt: „Sükeretlenül keresték azt e' (XVIII) század' tudós patriotaji. Ropant kár, hitemre mondom. Mert hogy néhány száz ív elveszett belőle, ez bizonyos azon részecskékből, mellyek ránk lejutottak.“

Miután szóllott Recensens a' kútfőkről, mellyekből dolgozta N. úr a' cardinalisfejedelm' életét, azt kívánná már olvasójának elmondani: jól vagyon-e ki dolgozva azon cardinalisfejedelmi élet vagy nem. De N. úr

dolgozatja' Transsilvania' első füzetében nincs egészen közölve, 's e' miatt: olyan-é a' dolgozat mindenképen, millyennek lennie kellene 's — jól megjegyezzük — millyen valósággal lehetne is, mert lehetetlenséget Rec. nem kíván — itt most kimerítőleg elmondani nem lehet. Csupán historiographiai szempontból, 's a' historiographiának is csak egy szempontjából tekintendi tehát Rec. Neugeboren úr' munkáját, 's előre oda nyilatkozik, hogy az a' historiographia — történetírás' — legfőbb szabályának nem felel meg. Miért? a' következőkből kiviláglik.

Báthori András — beszéli N. úr — ki Báthori István lengyel királlyal, és Báthori Kristóf erdélyi vajdával testvér volt, 's 1563-ban ugy halt-el, mint szathmári commandans, elhaltával három fiat hagyott maga után: Istvánt, Bóldizsárt és Andrást. Ezen két utolsónak; mert kiseded korokban jutottak árvaságra, neveltetéséről atyjok' testvére; István gondoskodott, ki 1576ban lengyel királynak választatván, 1582ben őket Lengyelországba vitette, 's ott a' Jésuiták' pul-towskói collegiumában a' főbb tudományokban, egykor legnagyobb hivataloknak is megfelelhetőleg tanította. Bóldizsárt csatákra vonszotta hajlandósága; őt tehát hadi hivatalokra szánta, 's hogy azokra annál tökéletesebben kiművelje: Dániába, Norvégiába, Angliába, Scotziába, Francia, Spanyol, Olaszországokba útaztatta. András a' komolyabb tudományokban tünt ki társai közül; óltá-

rokat, templomokat, sirhalmakat kedvelt; ezt látva, tudva, őtet papságra határozta; mechovai prépostságra emelte, XIII Gergely pápához Romába követségbe küldötte, 's miután onnan úgy tért vissza Lengyelországba mint cardinalis, warmiai püspök Kromer' segédjévé — coadjutorává — tette. 1586ban ismét a' pápához küldötte. Ezen követségében a' cardinalist nem vélt nagy öröm érte, éppen Romában létében érkezvén oda európai utazása' folytatásában rég nem látott Boldizsár testvére; de a' nagy örömet nagy bánat váltotta fel. Romából mind a' ketten Lengyelországba indulának, hála köszönetet mondani gyámбатыjoknak sok jó teteményeiért — és Báthori István lengyel király még Lengyelországba érkeztek előtt el vala — halva! Boldizsár tehát haza jött Erdélybe, 's András cardinalis elment a' warmiai püspökségbe, holott, minekutánna Kromer 1589ben meghalt, annak következője lett.

1594ben VIII Kelemen pápa által Erdélybe küldetett; czélja küldetésének ez volt: a' török oltalom alatt uralkodó Báthori Sigmund erdélyi fejedelmet, említett Báthori Kristóf' fiát, bírja arra, hogy elszakadván országostól a' fényes Porta' oltalma alól, álljon II Rudólf római császár, 's egyszersmind magyarországi király' védelme alá, 's a' keresztény fejedelmek' szövetségébe a' Törökök ellen; erre a' fejedelem már az előtt hajlandónak nyilatkozott volt Cümuleusnak, a' pápa' követjének, és saját udvarában élő Carili

Alfonso jésuitának, 's hajlandóságát ismétlé a' cardinalisnak is. Ez tudósítá róla a' pápát, 's visszatére Lengyelországba.

Azt remélte Sigmond, hogy a' pápa' javaslatát, 's fejedelmi akaratját hallva, tanácsosai, 's országa' Rendei is könnyen elszakadnak a' Porta' védtségétől, 's Rudolphhoz állanak; reménységében csalatkozott.

A' fiatalb kora, 's annál fogva hevesebb vérű, de egyszermind tapasztalatlanabb nemesség harczot ohajtott ugyan a' Török ellen; de az ország' tanácsosainak és Rendeinek számosabb része, hosszas és gyászos tapasztalásból tudván: miképen a' török császár sokkal hatalmasb a' rómainál, 's Erdély, Isten után, csak török oltalom alatt állhat fenn, ellenszegült a' fejedelmi akaratnak. Sigmond mindenképen teljesülve látni kívánta önakaratját; sűrűn hirdette egy más után az országgyűléseket; de a' tanácsi 's nemesi számosabb rész mindenkor a' Rudolphal összeszövetkezés ellen szavazott. Tyrannus' haragra 's bosszura lobbant e' miatt ő, 's a' Portától elszakadást akadályozó tanácsosait mind megöletni szándékozott; de itt is akadályra talált. Szándékát gyalog testőrjei' kapitánya által akarta teljesíteni, 's az semmiképen nem hajlott reá. Midőn látá tehát, hogy céljaiban nem boldogulhat, 's egytől és mástól azt hallogatá, hogy önkénykedései miatt még a' fejedelemségből is el fog mozdítatni; rá unt az uralkodásra, arra határozta magát, hogy önként távozzék el

az országból, 's ezen elhatározódása' következtetésében Fejérvárról Kővárig haladt.

Az ország' Rendei más fejedelmet szándékoznak helyébe választani Kolozsvárat; ezt meghallá Kővárban; megbáná távozását; megváltoztatá feltételét, 's írásban tudtára adatá az országgyűlésnek, hogy vissza akar térni. A' Rendei tehát ismét fejedelmőknek fogadák; ő augusztus' 8ikán Kolozsvárra érkezék, 's az országgyűlést augusztus' 17ikére halasztá-el.

Multnak felejtését és megbocsátását ígérte visszatérte' alkalmával; javaslatára 's kívánságára az aug. 17ik napján kezdődött országgyűlésben végre a' Porta' oltalmától is elszakadtak a' Rendei; innen alaposon azt lehetett remélni, hogy ígérete szerint valószággal felejteti fogja, akarja a' multat, azonban a' következés csak hamar ellenkezőt bizonyított.

Augusztus' 28ikán — vasárnap — tanácsosai, 's országa' nagyjai hozzája gyűlének, hogy templomba kísérjék, 's ő az akaratját annakelőtte gátolt tanácsosokat és országnagyokat maga szállásán mind elfogatá. Ezek voltak az elfogottak:

Somlyai Báthori Bóldizsár, kinek atyja, mint fennebb is mondatott, testvér volt az elfogató Sigmond' atyjával Báthori Kristóf erdélyi vajdával, 's Báthori István lengyel királlyal.

Kendi Sándor, Báthori Bóldizsár-

nak ipja, tántorithatatlan hazafi, agg korában is a' hon' első szónoka, 's

Kendi Ferencz, kiknek — familiájokot Kundtól, a' Magyarokat Pannoniába bévezérlett főkapitányok' egyikétől származtatták.

Ifiu János, Májláth Margithnak, Májláth István egykor erdélyi vajda' leányának második férje, 's Báthori István, Böldizsár és András' mostoha atyja, hadi dicsőséggel elborított, nagy gazdagságu 's tekintetü férfiu.

Kovácsóczy Farkas, Kendi Sándor' veje, Báthori Böldizsár sógora, ország' cancellarius, tudományáról a' külföldön is híres.

Sennyei Pongrácz, és Vas György. Mind a' heten ország' tanácsosai.

Ezeken kívül az országnagyok közül elfogattak még:

Kendi Gábor, a' fennebb említett Kendiek' rokona.

Forró János, régi familiából Fejérvármegye' főispánya.

Bornemisza János, magyarországi származatu, ki Báthori István lengyel király alatt az Oroszok ellen katonáskodásában kimutatott vitéz tettei' jutalmául nagy jószágokkal ajándékozott volt meg Erdélyben.

Gerendi János, régi familiájú, Thordavármegye' főispánya.

Lónai Albert, Szilvási Csesze-
liczki Böldizsár, Szalánczi György,

és szent egyedi Litterati Gergély, fiscalis director.

Elrémülve hallották ezen nem vélt történetet az összegyűlve volt Rendek, 's követek által elbocsátatni kérék a' foglyokat. „Törvény' útján kívül egyiknek sem lesz semmi baja“ felelé nékiek Sigmond, és Sennyei Pongrácz 's Vas György tanácsosok a' felzendülés' lecsendesültével el is bocsáttattak; de csupán fejedelmi parancsolatjából, minden meghalgattatáson és megítéltetésen kívül:

Kendi Sándor', Ifiu János' Kendi Gábor', Forró János' és Litterati Gergély' feje augusztus' 30ikán a' kolozsvári piaczon hóhérpallós által elütetett.

Báthori Bóldizsár és Kovácsóczy Farkas september' 11kén Szamosujvárratt a' várorkatonák által kötéllel megfojtatott.

Kendi Ferencz és Bornemisza János Gyaluban september 12ikén kötéllel hasonlólag megfojtatott.

Gerendi János, Lónai Albert, Szilvási Cseszeliczki Bóldizsár, és Szalánczi György életben hagyattak ugyan, de jószágaikat elvesztették; ezen feljül Gerendi, 's Lónai Magyarországra számkivettettek.

Szalánczi László (azzal vádoltván; hogy Facsád várát a' fennebb elészámált urak' parancsolatjából török kézbe bocsátotta) branyicskái üdvarházánál Sigmond' katonái által darabokra koncizoltatott.

Báthori István, Bóldizsár testvére-

nek elfogatásakor Somlyón tartózkodott; 's szerencsére, mert ha augustus' 28dik napján Kolozsvár' falai közt lesz vala, kétségen kívül elfogatott volna ő is; most szabad volt, 's szabadságát mindenek felett arra kívánta használni, hogy azt eszközöljön fogoly öccsének, Bóldizsárnak is. Ezen célból Lengyelországba repült András cardinalis öccséhez, 's vele együtt esdeklék a' lengyel királynak, hogy Bóldizsár megszabadításáért vesse közbe magát Sigmondnál. A' király késedelmezés nélkül teljesítette esedezésöket; de midőn levele Erdélybe érkezett, a' számosújvári tömlöczfalakon feketéllettek már a' vérfóltok, mellyeket Báthori Bóldizsár fojtogatása' halálos kinjai közt kipökdösött volt!

Sok rokon és honfi vért ontata-ki Sigmond, de önkénye' áldozatinak omló vérével még nem lön egészen kielégítve bosszuszomja. Ön hatalmából, országa' Rendeinek meghalgtása nélkül honárulás' és felségsértés' vétkébe esetteknek hirdeté a' megöletteket feleségeikkel, gyermekeikkel 's maradékaikkal együtt, 's fiscus' számára foglaltatá- el nem csak azon ingó 's ingatlan jókat, mellyek törvény szerént magokat a' megöletteket, hanem azokat is, mellyek azoknak feleségeiket gyermekeiket 's maradékaikat illették.

(folytatása következik).